

Jemtlands Tidning

Nr 1 10.3 1975 årg. 4

HEMBYGDSFÖRENINGEN JAMTAMOT, NORRLANDS NATION, UPPSALA

Jamtamot

60

år

Jubileumsnummer

Jemtlands Tidning.

Äldringens Skål och Barnets Vatten

Lagom till min avgång som redaktör har jag lyckats hitta ett avdrag från den originalklischeé som kom till användning vid den gamla, nu avsomnade JT:s första utgåva den 26 Juni 1845 (s.k. profnummer). Tidningen fyller alltså 130 år - om vi bortser från de c:a 15 år den låg nere, innan den återuppstod som Jämtamots föreningsorgan. Detta är alltså den 130-åriga JT:s hyllning till det 60-åriga Jämtamot i form av detta jubileumsnummer, samtidigt som det är mitt tack och farvälnummer som redaktör. Cirkeln är sluten. Om 60-årsmotet tänker jag inte orda mer än att styrelsen börjar

stapla stordåden på varandra, under förberedelsearbetet. En styrelse som f.ö. med ett undantag när avgår, d.v.s. vi får en helt ny styrelse kommande år om bara kandidater finns .....

icke helt osökt vill jag beröra redaktörsfrågan en sista gång. - Tro mig det känns motigt även för mig -. Jag antydde ovan något om tidningens tidigare existens. En tidning, som man får betrakta som ett barn där Eder redaktör först fått fungera som fostervatten. (Den tillkom ju efter vilda övertalningsförsök som inleddes ht-71 och som kulminerade i ett principbeslut vt-72). Ht-72 tillstötte akuta förlossningsvårder vid den första utgivningen i föreningens regi under namnet Jämtlands Posten. Efter hot om stämning ändrades dock namnet till nuvarande JT. Från denna tidpunkt är det mer passande att benämna redaktören som badvatten, innan jag helt förlorar mig i gynekologins och obstetrikens labyrinter. Barnet med dess ovissa framtid fick nog ett visst mått av trygghet i det från början så livgivande vattnet. Med tiden (efter 4 år) har det dock förlorat något av sin välgörande värme (red. entusiasm) och de närande salterna som ideligen tillförts börjar neutralisera varandra och lakas ur. (Ack dessa otaliga experiment med radavstånd, spaltbredd, färg, teckningar, bilder, ingresser, rubriker, papper etc., allt i den s.k. utvecklingens tecken). Uppenbarligen har ej heller vattnet kvar sin forna vällykt och fräschör, i vilket fall börjar den kännas vardaglig och är helt i avsaknad av spänning (red. fantasi börjar tryta). Vem slösar väl de sista kornen doftsalt i ett vatten som för länge sedan är avkylt? - Barnet har redan börjat hosta och snörvla -. Man byter naturligtvis vatten. Man håller bort det gamla för att ge plats för nytt varmt vatten med den rätta saltan och väldoft. (In med en ny redaktör som har energi, entusiasm, fantasi och egensinne!) **KASTA INTE UP BARNET MED BADVATTNET!**

Tack Halvar och alla andra!

Meddelas endast på detta vis

Thomas Johnsson, Red. och Hövding

En Cynisk Beträktelse

En sådan syn! Det är natt. Unga vildar, dreglande, skuffande varandra, slamrande med sina kortskaftade men välslipade vapen, hotfullt mumlande, ibland utbristande i mordiska tjut när det hägrande målet någon gång skyntar mellan de talrika, luvförsedda rovdjursskallarna. Ögonvitorna glimmar ondskefullt i det svaga ljuset, deras snusgula betar inramas av läppar som av förväntans upphetsning är formade till stelnade grin. De förflyttar sig stötvis framåt med bestämda knyckar. Där framme är det ett tjatter och ett klapper, ett oväsen utan like, som när 20 bavianer skall dela en banan.

Vad är det man kivas om, som får dessa unga män att trampa ned varandra i ivern att komma först? Om en kvart får jag visshet, det är bara 15 m kvar nu. Vad nu då? Ett tomt bord! Vad är nu detta?! Vad är det för bastarder som får sina huvuden förvridna av ett tomt bord? Jaså, det har varit ett dignande julbord för 25 min sedan!! Ynglingarna sägs vara mina dyra Bröder. Förlåt så mycket. Darwin hade nog hittat ett korn han. (Tänkt av en blyg, tillbakadragen stackare, sist i matkøen vid Julmotet på Gotlands Nation).

ÖH:s reflexioner

Bröder!

Det börjar dra ihop sig till årets största begivenhet, i alla fall vad gäller Jämtamot; nämligen föreningens 60-årsjubileum. Den 15 mars samlas alla jämtar till detta Stormot, som säkerligen kommer att gå till hävderna. Tyvärr kan inte Norrlands nations i särklass äldsta förening fira sin stora dag på sin egen nation. Vår nation begär nämligen c:a 4.000 kr i hyra för gamla huset en lördagkväll, och trots att Jämtamot legat lågt ekonomiskt hela hösten med sikte på Jubileumsmotet, tål kassan inte en sådan stor utgift. Man kan

förvisso ha en rad åsikter om Norrlands nation; direkt föreningsvänlig tycker jag dock inte att den är. Det går t.ex. bra att ordna förlustbringande höstfester. Vi fick alltså se oss om efter någon annan lokal. Goden gjorde en hedervärd inventering av lokalbeståndet och kom fram till att Västmanlands-Dala nation erbjöd det bästa alternativet. Det blev också styrelsens beslut. Hyran där är överkomlig, och vi får själva ordna med mat och dryck. Jag är övertygad om att vi kommer att finna oss väl tillrätta på V-Dala.

Jag ska inte avslöja alltför mycket av Jubileumsmotets begivenheter. Något kan jag dock yppa. Det kommer självfallet att bli en rad gäster; högtidstalare, musikanter, trubadur o.s.v. Gillevärden kommer att bjuda på mat, som blir någonting alldeles extra för alla läckergommar. Kvällen bjuder självfallet också på överraskningar. När Du får Din kallelse, hoppas jag att Du anmäler Dig. Stormotet drar dryga kostnader, och Fogden får nog skrapa kistbotten. En och annan donation är välkommen. Föreningen har många strängar på sin lyra. Redan den 14 februari samlas vi till Grötmot, den 11 april har vi samarrangemang med Härja-Jämt och Jämtlands Gille och den 25 april blir det Velmot. Den sista april ordnar vi groggbank i Orvar. Veckan före Jubileumsmotet kan Du beskåda en utställning om Jämtamot i K 2:an. VM i rövkrok går också av stapeln den veckan. Det ryktas redan om hårda träningsläger. En av vårens allra bästa begivenheter infaller den 6-12 april. Då har vi den stora glädjen att få ordna en konstutställning med Bergsgruppen på Norrlands nation. Plocka fram kalendern och boka in de här arrangemangen.

Vårterminen har just börjat, men redan nu måste vi börja tänka på Jämtamot under nästa läsår. Många i styrelsen kommer av en eller annan orsak att lämna Uppsala till hösten. Vill det sig riktigt illa kanske bara ett par trogna blir kvar. Därför måste vi så fort som möjligt börja fundera på nyrekryteringen till styrelsen. Det finns säkert många som både kan och vill göra en insats för föreningen. Hör av Dig till styrelsen. En mycket viktig funktion inom föreningen är redaktörskapet för Jemtlands Tidning. Det här numret är Thomas Johnssons sista. Vi behöver snarast en efterträdare.

Till sist vill jag rikta ett varmt tack till den avgående redaktören. Ditt slit med Jemtlands Tidning har varit ovärderligt för Jämtamot. Det har varit kärvt många gånger att få de tröga jämtarna att lämna ifrån sig några ynka rader. Jag behöver bara rannsaka mig själv. Men jag hoppas att Jämtamot även i fortsättningen får dra nytta av Dina tjänster. Tack ska Du ha Thomas!

Och Bröder om inte förr så raukes ma på mot!

Per Erik Wåglin ÖH

Jemtlands Tidning.

Utges av
Hembygdsföreningen Jämtamot
Norrlands nation Uppsala
Red.: Thomas Johnsson
Tel. 018/10 81 69
Kyrkogårdsg. 45B - 52 24 U-a
Fotogr.: Ulf Pettersson
Tel. 018/12 16 06
Tecknare: Olle Bergwall
Ansv. utg. Thomas Johnsson
Utges med 300 ex. per nr

Artut

Under hösten har Goden och Kjell Nyström företagit en renovering av golvet & Kammar'n, helt på eget initiativ. Efter otaliga slipningar och omstrykningar kan nu resultatet beskådas. Det gnistrar och blänker, men utlovas samtidigt vara starkt nog att motstå även de allra vassaste isbroddar.

Stort Tack!

Klent

Det är nu 2½ år sedan Yngsten hade en meningsfull uppgift. - Efter återflyttningen i nationshuset, nyutrustat med ismaskin och allt, slapp ju Yngsten sin eviga vandring till Gillet efter is-. Det är hög tid att Yngsten tilldelas en ny, ärofull förrättarroll. Vart tog förslaget om vattenbyte i Fyrisån vägen? Finns det kanske något bättre?

Godens reflexioner

Snart randas den tidpunkt, då jag har gjort mitt inom Jamtamots styrelse; det kan därför vara skäl att något se tillbaka på det som varit för min del under snart fem år inom föreningen. Mycket har naturligtvis förevarit under denna tid, varför det endast kan bli fråga om enstaka axplock:

Från hösten -70 erinrar jag mig främst det fabulösa Lapp-Nils-jubiléet, ett samarrangement med Härjed-Jämt. Jubiléet var visst den 27 november, och tog tydligen rejält på jamtarnas krafter, ty å det en vecka därefter timade Julmotet infann sig hela fem (5)! jamtar; motet fick naturligtvis i all hast inhiberas.

Vårterminen -71 bjöd även den på ett samarrangement, denna gång med ett fullkomligt fantaniskt rännande runt hala nationen, samt en rövkrök med påtagligt inslag av strumpbyxvadderade rövfemininer. Under vårens lopp kom också den s.k. Duskommittén efter ett antal års funderande fram till ett resultat, som antogs av motet: En dusk är, enligt bror. Faxälv och K-E Eriksson, SEX HÖGST SJU. Å Valmotet deltog bl.a. Storjanten John Elfström, Samfundet Storsjöbodkjurets Vänner och Ture Stenholm. Den sistnämnde har på mig med sitt valspråk "die Kürze ist die Würze" gjort ett utplånligt intryck; ingen torde väl heller ha berättat Norrlands nations historia på Jamtamot med sådan inlevelse som just Ture.

Hösten -71 vistades motet å Exilium. Mycket är inte att säga om moten denna höst, annat än att intresset för desamma tycktes vara å uppåtående; i vart fall hade dock Helger Olsson och dåv. ÖH Urban Leijon väldigt kul å Gillet. Under ett samarrangement med kvinnorna slocknade ljuset å Exilium, och det blev förbannat kallt, men tack vare den av Nisse Bergwall ledda motionsaktiviteten kom cirkulationen i gång.

Våren -72 var händelserik; motet gästades av bl.a. Axel Rosenlind från Wången, varigenom motet äntligen fick klart besked om hur många hingstar det fanns på nämnda stuteri, samt trubaduren Ewert Ljusberg. Ett mot utvecklades till ett veritabelt Målarmot, där jamtarna själva blev färggrannare än på länge. Motet gästades under pågående groggbänk även av Phontrattarna med kvinnor och hela baletten; som de var helt oinbjudna och förvisso icke välkomna, fann jamtarna för gott att handgripligen kasta ut dem. En stark insats!

Hösten -72 passade bröderna Bergwall på att som de första, och i god tid innan återinvigningen av nationshuset, provelda i den av Ture Stenholm bekostade spisen i Inre Läs. Den under invigningsveckan av motet genomförda Jamtamotsexpositionen - med bl.a. Olof Jonsson och Phingal von Sydow som hedersvakter - blev en överdådig succé.

Så kom då vårterminen -73. Under hela våren genomfördes nu en rent formidabel upp rustning av Jamtamots Kammare uppe å Studentvåningen; den s.k. Byggnadskommittén firade detta på hövligt sätt med sillåsnaps, med Staffan Nyström och Kjell Backlund som högtidstalare. F.ö. erinrar jag mig den sällsamma blandning väggfärgen å Kammaren kom att bestå av, icke minst genom den pilsner, blivande Storjanten Nisse Bergwall blandade i färgen. Stormotet i mars är värd ett eget kapital; jag nöjer mig med att påminna om det fantastiska resultatet av Auktionen och den följande donationen av Storjanten Artur Bååthe, som möjliggjorde en första utdelning av Hembygdsföreningen Jamtamots Hederspris redan till 1973 års Julmot, då förste pristagare blev K.F. Jehrlander, Östersund. Med ett visst välbehag erinrar jag mig även Valmotet denna vår: Hur Storjanten Olle Bergwall från balkongen gick direkt ned på stationen i 7-tiden om morgonen för att fara till knoget i Stockholm, och hur en Diskkommitté i all hast tillsattes för att lösa den kinkiga diskfrågan; med tanke på den närbelägna Fyrisåns lugubra peristaltik lyckades faktiskt kommittén över hövan bra.

Ja, läsåret 1973-74 är i och för sig icke mycket att orda om. Jag vill endast påpeka den förnämliga insats Sören Edvinsson gjorde, då han med ett rep om livet och med Per Hårstam som enda ankare frampå morgonen under Årtmotet med fara för eget liv från nationens tak plockade upp tofsen till Jamtamots famösa fana. Vad i övrigt är, är tacksamhet. Icke minst då gentemot red. Thomas Johnsson för hans intresse för Jemtlands Tidning, men även för att ha fått träffa sådan som Storjantarna Lasse Faxén och Kalle Zetterström; ja, jag är oändligt tacksam för allt Jamtamotet överhuvudtaget har gett mig.

Så till sist vill jag påminna om, att utsikten från Domkyrkotornets byggnadsställningar när man är på väg hem från mot, är rent hänförande; till föreningen - nu snart 60 år - och dess styrelse vill jag varmt instämma med Storjanten Kalle Nilsson, den ende nu levande som var med den 23 februari 1915, då han säger:

Lycka till i fortsättningen!

Stefan Halvarsson, Gode

I huvu't på en jamt

Broder Erik Eriksson har inkommit med några nedtecknade funderingar lagom till Jemtlands Tidnings Jubileumsnummer.

Ibland sitter jag och funderar över väsentliga oväsentligheter, oftast sent på kvällen när allt är knäpptyst och hjärnan slutat äta dagens händelser. Härom kvällen funderade jag över Hedenvind-Eriksson .....

Jag minns Hedenvind-Eriksson från ett mot någon gång i slutet av 40-talet. Han var då Storjant och en omtyckt gäst på moten. Jag beundrade honom både som människa och författare - diktare är kanske ett bättre ord. Skälen till min beundran är flera; han kom ju så att säga från mina hentrakter, född vid Flåsjön i Gubbhøgen, en vacker by som av någon outgrundlig anledning senare bytte namn till Högbynäs. Den ligger eftervägen till Jorm, några mil norr om Strömsund och någon mil från Alanäs kyrkby, som är centrum för händelserna i Hedenvinds romansvit om "trävarutidens" inbrott i bygden.

Någon gång på 50- eller 60-talet framträdde Hedenvind-Eriksson ganska ofta i radio där han svarade för en programpunkt som kallades: Jag sitter och funderar. Det var tämligen korta programsnuttar, fem minuter eller så, och sent på kvällen; vid sängdags när man har lugn och ro att lyssna. Jag brukade passa dessa program; Hedenvind var fångslande med sin lite skrovliga röst och det något sävliga, eftertänksamma nordjämtska tonfallet som var som musik i mina öron. Det han funderade över var vardagliga väsentligheter som han försökte se ur mindre vardagliga synvinklar. Hans livserfarenhet var överväldigande efter ett långt och brokigt liv där han prövat på det mesta. Diktare som han var, fick hans funderingar oftast en mjuk skärpa även när han skärskådade samhällets orättvisor.

Hedenvind var under en lång tid min favoritförfattare. Jag läste rubb och stubb. Började med självbiografien: Med rallarkärta mot dikten, och fortsatte med den fångslande serien böcker över "trävarutiden". I dessa böcker skildrar han den våldsamma brytningen "gråtiden" med starrslog och kornmjölsvälling, och "trävarutiden" med prasslande sedlar, amerikanskt fläsk, hästskojar och träpatroner. En del historier som Hedenvind berättar i denna serie hörde jag i min gröna ungdom i mina hentrakter. Som exempelvis den om bonden som köpt en slipsten av handlanden i Alanäset och som fick en räkning på en mejerios. Handlanden var

icke skrivkundig så han ritade därför figurer av sina varor. Och en slipsten såg då ut som en ost med ett hål i centrum. Och det var hålet han hade glömt. Det är ett brokigt urval av människor i dessa böcker. Inte bara bygdens litet kantiga och ibland kantsötta bönder och torpare, utan också äventyrare och lycköskare som följde i timmerdrivingarnas kölvatten. "Drivved från livets älv" skulle kanske Hedenvind sagt. Naturskildringen i böckerna är utomordentlig; dynamisk och målande men samtidigt helt osentimental.

Med de sista böckerna, Jämtländska sagor, tycker jag nog Hedenvind nådde toppen som författare. Eller kanske bättre, som diktare. De är underbara fantasier. Jag minns t.ex. "Det väggfasta folket" med dess skildring av snöyra, vinterkyla och hungerhallucinationer, för att inte nämna de talrika, tidlösa sagorna med trolldom och underverk.

Hedenvind-Eriksson lämnade sin hemby i unga år efter ett större gräl med sin far. Det påstås att han aldrig återvände, vilket är för mej en gåta. Han måste väl ha känt hemlängtan, denna underliga dragningskraft som åtminstone för min del växer från år till år. Det är naturligtvis en präglings genom barn- och ungdomsårens upplevelser som skapar denna dragningskraft. Kanske han som diktare hade förmåga att frigöra sig från "hemlängtan". Vad vet jag? Själv har jag aldrig fått bukt med min hemlängtan. Uppriktigt sagt har jag nog inte ens försökt. Men så är jag ingen diktare heller.

Erik Eriksson Professor

OBS! PRESTOPP OBS!

På förekommen anledning vill vi förtydliga att samling sker på Norrlands Nation kl 17DK, för dem som vill deltaga i fackeltåget till V-dala nation vid Stormotet den 15 mars 1975!

Red.

Brännartävling

Prisförrättningen har uppskjutits p.g. a. alltför få tävlingsbidrag, vi behöver flera. Sno på! Beträffande tävlingsregler, se föregående nummer av Jemtlands Tidning.

Red.

Ett Zetterströmskt Minne

Det är definitivt roligare förr — om vi skall tro Storjantens Kalle Zetterström, som allt tydligare framstår som den mest ungdomliga skribenten i tidningen. Med hans mustiga slagfärdighet frågar man sig om denna käre Broder verkligen måste skriva om något som i sig är dräpligt. Här följer i alla händelser Kalles Jubileumsbidrag.

Det är lätt för mig att välja ut min mest spännande upplevelse under 1923: det måste bli DM-tävlingen i budkavle, inte endast därför att den blev en triumf för mig själv, hela laget och vår förening, USIF, utan den var hela tiden full av spänning och dräpliga situationer. Dessutom är den en bit idrottslig kulturhistoria. Numera måste man läsa finstilt om den blygsamma budkavle-sporten, men då var den en stor sak, både i Upsala och framför allt i Ö-sund, vars Skidlöpareklubb till slut vann Kungakannan i hård strid med Djurgården. Det här var några år innan orienteringssporten bröt igenom och många år före den revolutionerande Silvakompassens tid — framför allt var det före vinterbilismens tid. Om möjligt tog man landsvägen som erbjöd den bästa framkomligheten. Efter DM på 60 km trodde vi att skidsäsongen var slut men då kom Norrlands formidabla idrottsförman, Gösta Sandin och undrade om vi inte skulle starta på budkavlen. Tja, varför inte — på skoj. USIF, d.v.s. Studenternas IF hade såvitt jag vet inte skördat några lagrar i den grenen och nu voro konjunkturerna urusla. IF Thor hade sin storhetstid under Gubben Lengqvists hårda regemente. De hade 5 lag — alla bra — och två ansågos hors concours. Vi startade som sagt på skoj. Men i Jamtamots gamla intagningsritual hette det: Allberedd, mänskan aldrig rådlös nalkas vad som förestår. Mina förberedelser rörde sig om stavar och handskar. Stavarna voro då mycket långa och av asp för lätthetens skull. Handremmar förekom ytterst sällan. Nu hade jag året före på Junior DM förlorat mycken tid därför att ena staven fastnat i en enbuske och detta fick inte upprepas. Situationen komplicerades av att jag hade så varma händer, varför jag under flera år åkt utan handskar. Huvudsaken var att stavarna hängde med, varför jag löste problemet så att jag smörjde in stavarna med min smetigaste skidvalla och lånade ett par handskar av Bertil Nordenfelt. Allberedd tågade jag så lördag em ner till stationen för resa till Tierp, där starten skulle ske söndag morgon, och möttes av håskratt och spydiga anmärkningar från den församlade Thor-horden. Nåja, söndag morgon startade vi för att via Tierps kyrka ta oss till Tobo. Upland var på den tiden

ett mycket starkt distrikt på skidor och som en jämförelse kan jag säga att då vi voro över 30 lag på startlinjen mönstrade Jämtland aldrig 10 lag. Samma proportioner var det på 6-milen. Jag var från de den tiden så populära stafetterna van vid gemensam start och lyckades från början kasta mig fram i tätklungan men det var som vanligt ett helsike och jag slet ont med mina varma händer. Vid Tierps kyrka slet jag av mig handskarna och det kändes skönt. Men nu gällde det vägvalet, vilket löstes så att jag utan tvekan följde efter ett par Thorare som beslutsamt och otaktiskt stack iväg i ett spår. Med mig följde Öberg från UIF och det gjorde han rätt i. Thorarna visade snart sitt stora ogillande av sällskapet och ville ha upp oss i teten men den gubben gick inte. Till sist kom vi fram till en gård och jag frågade en gubbe hur långt det var till Tobo. En halvmil var svaret och då tyckte jag det var tid att sticka. Thorarna drog säkerligen en lättnadens suck och stack upp i terrängen medan Öberg och jag följde vägen. Så kom jag till ett vägshål, tog till vänster men greps snart av eftertankens blekhet, fuflade efter min karta men den var väck. Måste invänta Öberg, titta på hans karta, vända och ta den andra vägen. Efter en liten stund fick jag se mina båda Thorvänner en bit framför mig. De hade sett att vi åkt fel och kände sig på den säkra sidan, och guskelov såg de sig aldrig om förrän jag kastade mig förbi. Den ene försökte knuffa mig i diket. Nu var det bara slutspurten kvar och nu var USIF i teten. Thorarna var förbannade och muckade gräl men det slutade med att jag bjöd den ene en halv apelsin och han bjöd mig en snaps. Som nr 5 kom Storthoram själv, Lengqvist som var barnfödd på orten och trodde att han var först, vilket den hjärtlösa hopen understödde genom ett vilt hejande på upploppet. På andra sträckan hade vi bröderna Junell, medelmåttiga åkare men utmärkta orienterare. De tog från början in i skogen och gjorde sitt eget lopp, medan alla övriga följde vägarna. Vid andra växeln ledde vi fortfarande med ett par sekunder. Uppsala hade många goda idrottsmän men ingen så mångsidig som Sandin.

Han tävlade hela året: på skidor, löpning, simning, fäktning, skytte, modern femkamp mm. mm. Hans motståndare på 3:e sträckan: Rune Svenbeck och seminaristen Ottosson (från Jämtland tror jag) voro unga och framåtgående, säkert något snabbare än Gösta, som kunde sätta emot sin väldiga erfarenhet och taktiska slughet. Han kände sina medtävlare och säkert terrängen bättre än de och hade haft tid att planera loppet. På lämpligt ställe började han fufla med bindningen, Thorarna passerade och Gösta stack upp i terrängen. När banorna möttes ledde Gösta med 100 meter och jakten fortsatte. Nu ingrep Nemesius Diana och Göstas ena bindning brast på riktigt.

Tävlingen verkade avgjord men Svenbeck som var en fin pojke och som naturligtvis kände sig säker slängde till Gösta en reservrem. Gösta reparerade och upp tog förföljandet. Till slut kom han till ett nytt avsnitt där han kunde gena och på den manövern vann han så mycket att han kunde hålla undan in i mål. Det var en stor och för alla överraskande seger som blev otroligt populär bland alla föreningar utom Thor, och USIF:s styrelse blev så till sig att den länsade kassan och bjöd laget på hummersupé på Gillet. Jag hade mycket svårt att peta i mig min hummer med mina skinnflådda händer.

Kalle Zetterström

Några axplock

ur moten

ht 1974

För att tillgodose de jamtar som ej kunnat bevista samtliga mot under hösten och de som inte har en alltför klar föreställning om vad som egentligen hände, har det kommit på mitt ansvar att i korta ordalag rekonstruera händelseförloppen. Hösten inleddes, naturligtvis som det bör göra med Surströmmingsmot. Dagens stora händelse var att Halvar efter två år som ÖH äntligen släppte ordförändeklubban och överlämnade den med varm hand till Myssjö IF:s egen son Per-Erik Wäglin. Trevligt var det att så många gälbeinskarar infunnit sig så här vid terminsstarten. Emellertid torde en dylik utveckling leda till att vår 7-man Ulf Pettersson, efter det myckna trappspringandet, måste avgå med förtidspension. På nästföljande, det s.k. Ärtmotet, vankades ärtor och revisionsberättelse, dock mer av det senare. Under denna framkom att den försvunna kassan troligtvis står att finna någonstans mellan Studentvägen 22 och 24 d.v.s. vid regnbågens slut. Vid dylika optiska

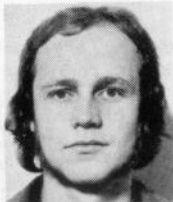
fenomen torde hågade jamtar kunna samlas därstädes utrustade med hink och spade.

Stjärnspäckat var det följande motet, Stjärnmotet, där den något tidige stjärngossen och Storjantens Nisse Bergwall redogjorde för den yttre rymden, där även jamtar inryms. Svarslös blev han emellertid på frågan: Super Nova? En annan stjärngosse, Kjell Winge, hade världspremiär på sin tavelposition. A star was born! Som sig bör trakterades jamtarna med snus, denna kväll med Stjärnsnus. Även Star Dry fanns tillgängligt.

Årets sista mot, Julmotet, hade denna gång förlagts till Gotlands Nation. Fanan, luvan, visade var jamtarna var församlade denn "Gotländska vinternatt", åtminstone under de tidigare timmarna. Under aftonen dryftades kandidater till hederspriset. Sålunda valdes sedermera Beppe Wolgers, ett populärt val. Den tilltagande brottsligheten fick även Jamtamot kännas vid. Ett rån (ej ätbart) och en stöld av fanan (svårsmält) gjorde aftonen minnesrik. Vad sker härnäst? Årets lucia, 7-man, övergick successivt till publik och årets tärna, goden, successivt till tomt och publiken successivt hem. För övrigt anser jag att Sundsvall bör förstöras.

PS! Du kommer väl på 60-års jubiléet den 15 mars 1975. DS.

Leif Jacobsson, Skrivare

Pehr Wilhelm Wargentin

Lekaren P. G. Normans Historiska intresse är tidigare dokumenterat i tidningen. Denna gång är Pehr Wargentin föremål för P.G.'s skrivelser.

Många jämtar reser ned till Uppsala i den förhoppningen, att deras namn en dag skall ljuda ut över världen under berömmelsens skimmer. En som lyckades med detta, trots att han aldrig strävade dithän, var Pehr Wilhelm Wargentin. - den man som givit namn åt den skola, vilken så många jämtar genomgått.

Wargentin föddes i Sunne prästgård den 22 september 1717. Fadern, prosten Wilhelm Wargentin kom ifrån Åbo, varifrån han flytt undan ryssarnas härjningar år 1713 och i Sunne enligt tidens sed äktat änkan efter förutvarande kyrkoherden därstädes, Christina Aroselius.

Sin första undervisning erhöll Pehr Wilhelm av sin fader, vilken var en bildad man. (Han hade en gång varit uppförd på förslag till professor i fysik vid universitetet i Dorpat.) Som tioåring sattes han i Frösö trivialskola, för vilken hans far f.ö. var inspektor. Redan under denna tid visade han prov på en särdeles begåvning. Den 2 febr. 1729 bevittnade den då 11-åriga Pehr Wilhelm tillsammans med fadern en total månförmörkelse. Detta fenomen gjorde ett djupt intryck på honom och synes t.o.m. ha varit den egentliga orsaken till att han senare kom att ägna astronomin sådana djupgående studier.

Efter tre års studier vid trivialskolan på Frösön - en skola som han senare kom att beteckna som en av de bästa trivialskolorna i landet vid denna tid - sändes han till gymnasiet i Härnösand. Där fick han den 2 maj 1733 observera en solförmörkelse, vilket ytterligare stärkte hans intresse för de celesta fenomenen. Hans matematiklärare, lektor Renmark, som märkte hans fallenhet för astronomi skänkte honom sin astronomibok av Tycho Brahe - en gåva som den unge gymnasisten värderade mycket högt.

På våren 1735 anlände han till Uppsala 17 år gammal för att påbörja sina akademiska studier. Till en början hade han för avsikt att gå i sin faders fotspår och bli präst, men snart tog intresset för astronomin överhanden. Han erhöll dessutom god vägledning av Olof Hiorter - tillika jänte, som

uppehöll professuren i astronomi under dåvarande professor Anders Celsius' tillfälliga bortavaro. Wargentin studerade dessutom matematik, fysik, historia, filosofi, grekiska, hebreiska m.m., ty han ville bli allmänbildad och inte så mycket specialist. Stundom roade han sig även med att skriva vers på latin! Hans framtidsplaner sträckte sig vid denna tid inte högre än att bli lektor vid Härnösands gymnasium.

Då Celsius år 1737 återkom, upptäckte denne snart vilken begåvning Wargentin var och uppmuntrade honom att fördjupa sig i astronomi och disputerade för magistergraden. Som ämne till detta föreslog han planeten Jupiters då kända fyra månar. De tabeller som dithills efter utländska vetenskapsmän anlätats för att bestämma tiderna för dessa månars förmörkelser slog ofta fel och var därför ganska otillförlitliga. Nya och förbättrade tabeller var visserligen under tryckning i Paris, men då utgivningen dröjde, igångsatte Wargentin själv observationer och beräkningar. Tiderna för dessa månars förmörkelser var av stor betydelse, då man utur dessa tabeller kunde bestämma orters longituder, och de var således till hjälp vid upprättandet av kartor.

Då han efter träget arbete på hösten 1741 var klar med sin avhandling, väckte denna berättigad uppmärksamhet världen över, ty hans nyupprättade tabeller och beräkningar överträffade nämligen i noggrannhet och precision även de i Paris nyutkomna. Han hade infört nya ekvationer för månarnas banrörelser, där han bl.a. som den förste tagit hänsyn till deras inbördes gravitationsväxelverkan samt påverkan av Saturnus. Detta betecknas som den första självständiga svenska avhandlingen i astronomi. I ett slag blev nu den unge svenske astronomen vida berömd utanför vårt lands gränser. Han blev invald i vetenskapsakademier och andra lärda samfund i flera länder. När han strax efter disputationen reste till Stockholm för att fira jul, blev han bestulen på sin koffert innehållande bl.a. denna avhandling. Två års banbrytande arbete var borta. Vad gjorde han? Grät och gav upp? Nej, två år se-

nare hade han räknat om alla tabeller, och nu var de långt exaktare än förut. Detta kan i viss mån belysa den plikt-känsla och entusiasm varmed Wargentin tog sig an alla sina åligganden. Wargentins tabeller byggde på empirisk-statistisk grund, varför fortsatta observationer skulle ge förbättrade värden. Han kom sålunda att under hela sin livstid arbeta med detta, och han utgav med jämna mellanrum nya förbättrade upplagor. Hans sista överensstämmelse f.ö. ytterst väl med dagens. Wargentin disputerade även för filosofisk magistergrad 1743. Efter en ny avhandling 1746 förordnades han till docent i astronomi.

År 1749 blev han vald till Kungliga vetenskapsakademiens sekreterare - en post som han kom att inneha till sin död, år 1783 - alltså i 34 år. Ingen har så länge uppburet denna krävande post, och få torde ha betytt så mycket för akademiens uppbyggnad. Det var en väldig arbetsbörda som lades på Wargentins skuldror. Han skulle bl.a. redigera akademiens kvartalsvis utkommande handlingar, till vilka han själv skulle bidra med någon uppsats eller avhandling, han skulle redigera de olika slagen av almanackor, vilka till en början var akademiens enda inkomstkälla han skulle sköta akademiens in- och utlandskorrespondens, genomföra det nyss påbörjade observatoriebygget, förse detta med instrument, utföra astronomiska och meteorologiska observationer samt uppbygga ett bibliotek. Allt detta skulle utföras under ytterst små ekonomiska resurser. Dessutom lades ständigt, ofta på Wargentins eget initiativ, nya bördor på de gamla. Om hans enorma arbetskapacitet vittnar många brev från samtida.

Wargentin blev Europas största brevcentral - över 4000 brev till honom från all världens länder finns bevarade i vetenskapsakademiens bibliotek, och ungefär lika många torde han själv ha författat. Genom sin diplomatiska läggning och övertalningsförmåga lyckades han så småningom få akademiens ekonomi på fötter genom att bl.a. genomdriva höjning av almanackspriserna, tillförsäkra akademiens donationer och utverka statsbidrag. Sedan observatoriet på Brunkebergssåsen stod färdigt år 1753 hade Wargentin sin bostad där, varifrån han förutom sina astronomiska observationer även dagligen intill sin död utförde meteorologiska observationer. Tack vare honom har Stockholm en obruten observationsserie sedan 1754.

Wargentin var en stor organisatör och

han organiserade bl.a. observationsnätet i hela Sverige med Finlad vid Venuspassagera 1761 och 1769 samt de på franska akademiens anmodan korresponderande mätningarna med astronomer vid Godahoppsudden av solparallaxen 1751-52. Han gjorde även en insats inom kartografiska arbeten, genom de många longitudbestämningar han lät genomföra.

Vid sidan av astronomin kom även Wargentin att utföra ett pionjärarbete och nå internationell ryktbarhet inom ett annat område; nämligen genom sina befolkningsstatistiska arbeten. Han har med rätta fått epitetet "den svenska befolkningsstatistikens fader". Han blev medlem av det år 1749 bildade

Pehr Wargentin.

Tabellverket och kom snart även där att få dra det tyngsta lasset. Han organiserade till stor del insamlandet av uppgifterna från prästerskapet, och han utförde - helt oavlönad - ett imponerande arbete vid bearbetandet av dessa. Åren 1754 och 1755 offentliggjorde han sex avhandlingar över befolkningsstatistiska frågor. Han var den drivande kraften bakom den år 1756 tillsatta Statistiska tabellkommissionen - världens äldsta statistiska ämbetsverk. Det var framför allt Wargentins dödlighets-

Forts. sid. 15

Östersund — rivas eller bevaras?

Sten Rentzhog, en gammal föreningsbroder från 60-talet, som väl de flesta har hört talas om genom sina otaliga bedrifter har skickat ett livstecken ifrån sig. Ett fackbetonat sådant. Nu väntar vi bara på en kommentar av stadsarkitekt Bo Larsson. Han med vansinnet, ni vet!

När jag i början av 60-talet skulle välja lämpliga undersökningsorter för min byggnadshistoriska avhandling utgick jag från förutsättningen att Östersund inte längre hade något intressant att erbjuda. Det fick i stället bli Hudiksvall. Ändå hade jag alldeles uppenbart fel, det var bara att jag var hemmablind. Även om mycket var ombyggt fanns ju större delen av det gamla Östersund kvar ända till slutet av 60-talet, till brobyggets tid. Då började jag och många andra på nytt att betrakta Östersund som förspilt, och i kulturminnesvårdens prioriteringar har Östersund haft en undanskymd plats.

Men samtidigt pågår rivningsvågen i de svenska städerna, och det som för några år sedan var vardagsmat är nu sällsynt. Trots alla vackra ord görs alltför få insatser för att bevara stadsmiljöerna och kulturminnesvården måste år för år ompröva sina prioriteringar. I det sammanhanget har Östersund på nytt blivit intressant.

Genom kommunens s.k. saneringskommitté fick länsmuséet i uppdrag att göra en utredning om det kulturhistoriska värdet på den bevarade bebyggelsen. Det gjorde att vi hus för hus fick gå i detalj och bortse från skyltanordningar, flagnande färg och andra skenbara brister, som inte har med de framtida möjligheterna att utnyttja huset att göra. Det visade sig då att Östersund ännu har ett rätt omfattande bebyggelse av kulturhistoriskt värde, och att det finns starka skäl till insatser för att bevara den. Vid genomgång med riksantikvarieämbetet har bedömningen ytterligare styrkts.

Den äldre bebyggelsen är hänförlig till tre klart skilda grupper, som hör samman med viktiga skeden i stadens historia. Äldst är byggnader från 1860 och tidigare. I regel är det en- eller tvåvåningstimmerhus med liggande panel. Sådan panel är utmärkande för Östersund och sällsynt i andra städer. Det bästa exemplet är Bergska gården, Köpmangatan 41. Dessa äldre byggnader är det enda som erinrar om den förindustriella tiden, då Östersund var en liten håla med tusentals invånare. Sammanlagt finns ungefär 16 sådana hus bevarade.

Under 1880-talet hade näringslivet i Östersund ett starkt uppsving, delvis beroende på järnvägens tillkomst. Folkmängden mer än fördubblades och översteg vid årtiondets utgång 5.000 invå-

nare. Detta innebar ett livligt byggnade, som delvis raderade ut spåren av den tidigare stadsbilden. De gamla husen byggdes till och förstörades, eller revs och ersattes med nya. De obebyggda tomterna bebyggdes. Än i dag sätter 80-talshusen sin prägel på stora delar av innerstaden och erinrar om den moderna tidens ankomst till Östersund. Inom gamla stadskärnan, d.v.s. mellan Rådhusgatan och Strandgatan finns inte mindre än ca 64 hus i denna grupp, byggda från slutet av 1870-talet och framåt. Fler-talet är tämligen enhetliga trähus i två våningar, men det förekommer också enstaka större stenhus, t.ex. f.d. staben (Storgatan 47), kv. Barberaren 5 (Storgatan 25), riksbanken och tullhuset. Trähus i samma grupp är gamla teatern och bland de enskilda byggnaderna är det bästa exemplet kv. Pantbanken 6 (Storgatan 43). Alla 80-talshusen har eller har haft en rik utsmyckning i trä eller puts på fasaderna. Den yngsta gruppen består av byggnader uppförda under 1900-talets två första årtionden, den andra stora tillväxtperioden i stadens historia. Folkmängden ökade till över 13.000. Byggnaderna består nu mestadels av stora stenhus, de bästa exemplen är byggda av banker, offentliga institutioner och företag - man kan nämna bankhusen vid Stortorget, Post- och telehuset, (Kyrkgatan 60) och Folkbankens f.d. hus, nu Odd Fellow (Storgatan 33). En rad av husen längs Strandgatan hör också hit.

Utbredningen av den äldre bebyggelsen är ojämn. Längs Prästgatan finns en del värdefulla byggnader av den yngsta typen, men framför allt är den koncentrerad till Storgatan, en mindre del av Köpmangatan (i anslutning till Bergska gården) och till Strandgatan, samt gränderna mellan dessa gator. Inventeringen visar att i detta område finns det fortfarande möjligheter att bevara en enhetlig äldre stadsmiljö av den typ som börjar bli alltmer sällsynt i de svenska städerna.

Med hänsyn till möjligheten att bevara en större sammanhängande stadsmiljö är genomgången av Storgatan särskilt anmärkningsvärd. Det visar sig att söder om torget består gatan nästan uteslutande av äldre bebyggelse, och 80-talshusen är så dominerande att man kan tala om en hel miljö från den epoken

Forts. sid. 15

Kraftbygge i Ljungan blir regeringsfråga

Om Broder Lundberg berättar sägna (Halvar) att denne man skrämdes slag på befolkningen i Svenstavik då han, för några år sedan genomförde en enmansdemonstration till förmån för nedanstående vattendrags bevarande. Det var f. ö. den första demonstrationen som genomförts i Svensta. När kvällen kom hade denna entusiast lyckats övertyga hela Svenstavik om det angelägna i en samfäll aktion. Därom vittnar talrika namnunderskrifter. T. o. m. avlidna människor lär ha sina namn med, Broder Lundberg kan med rätta benämnas en stor aktivist.

Regeringen har förbehållit sig rätten att avgöra de unika Sölvbackaströmmarnas öde i Ljungan i Härjedalen, belägen inom Bergs kommun. Väntas ske någon gång i höst sedan regeringen först fått ta del av den Sehlstedtska utredningens slutrapport som tidigare har samlat in olika remissinstansers yttranden och fakta om Sölvbacka, och som kommer i maj, där den väntas ge förslag till - eller i vissa fall mot kraftverksutbyggnader i södra Norrland och norra Svealand.

En älvsträcka som det verkligen ser mycket hoppfullt ut för bevarandeintressena är Sölvbackaströmmarna i övre delen av Ljungan, som rinner från Storsjön i Härjedalen och mynnar ut i den stora vackra sjön Övre Gucken, fortsätter sedan sin färd, bildar strömmarna Ljunghålet, som sedan rinner ned i sjön Nedre Gucken.

- En tänkt kraftverksutbyggnad av den 6 km långa Sölvbackaströmmarna skulle innebära att strömsträckan blev helt torrslagd, sjön Övre Guckens vattennivå skulle sänkas med hela 6 meter, som en följd utav detta, i stort sett en torrläggning av sjön Övre Gucken. Och Ljunghåletforsarna skulle sprängas bort och ge tusentals kubikmeter sten och jordmassor, som skulle hällas upp på ospecifierade ställen. Detta skulle föra med sig en fruktansvärd förfuling och förändring utav landskapsbilden som helhet. Strömfisket efter laxartad (laxöring, harr) skulle bli totalförstörd, och därmed ett av Syd-norrlands finaste harr och öringsvatten går förlorade med dess betydande negativa konsekvenser för turismen inom Bergs kommun som helhet.

-Det planerade Sölvbacka kraftverk har utlöst en proteststorm emot en ev. utbyggnad, som har manifesterats genom den namninsamling som Jämtlandsdistriktet av Sveriges Fritidsfiskares Riksförbund företagit under ledning av fiskerikon-sulent Richard Öhman Östersund, Lars Erik Lundberg Svenstavik, där 14.000 människor har protesterat emot en ev. utbyggnad av Sölvbackaströmmarna i Ljungan. Av särskilt stort intresse är den mycket starka lokala opinionen inom Bergs kommun emot en utbyggnad. Namnlister insändes till det tidigare civildepartementet hösten 1973, tillsammans med in-lagor och en protestskrivelse, där olika källfakta och argument framförs.

Stöd i sin protestaktion har man från samtliga remissinstanser som yttrat sig

inför vattendomstolen, där huvudför-handlingar rörande utbyggnadsprojektet hållits. För att nämna några Nejtill en utbyggnad. Länsstyrelsen, där det bl. heter: En vattenkraftsexploatering berör på ett ingripande sätt den sista åter-stående fallsträckan i Ljungan nedan-för Storsjön i Härjedalen. Om Sölv-backa utbyggs innebär det att vatten-kraften i Ljungan mellan Storsjön och havet kan sägas i huvudsak var ut-byggt. De föreslagna anläggningarna kommer att medföra från naturvårds- och landskapsbildssynpunkt påtagliga förändringar. Den torrläggning av älvsträckan mellan Storsjön och sjön Övre Gucken, som skulle bli följden, innebär framför allt att ett värdefullt strömfiske spolieras. Fisket bedrivs som fritidsfiske och får på grund av sitt värde såväl ekonomiskt som från allmänna fiskeri m.fl syn-punkter anses vara av väsentlig betydelse. Befolkningen i Storsjöbygden och Ljungdalen är på ett avgörande sätt beroende av de naturförutsättningar, som finns i området. Tillgången till attraktiva fiskevatten spelar härvid en viktig roll som underlag för bl.a. turistnäringen. Det är därför av synnerlig vikt att fritidsfisket och turistnäringen får behålla den värdefulla tillgång som strömfisket i Sölv-backaström utgör.

Underlag för skadeförebyggande åtgärder i älven saknas nästan helt och möjliga kompensationsåtgärder i trak- tens smärre vattendrag måste bedömas ha endast begränsat värde. Statens Naturvårdsverk, som bl.a. betonar det stora vetenskapliga värdet av Sölv-backa på grund utav att det befinner sig i gränsområdet mellan fjäll och skog (isdelarzonen). Bergs kommun har bestridit att företaget med hänsyn till bestämmelsen i 2 kap. 3§ andra stycket vattenlagen är tillåtligt (betydande förlust från naturskydds-synpunkt - inklusive fisket - till följd av bestående ändring av natur-förhållandena).

Lantbruksnämnden som ansvarar för samernas rättigheter, som bestrider företagets tillåtlighet på grund av att de blir starkt reducerade betes-områden för rennäringen o.s.v. Kungl. Kammarkollegiet Advokatfiskalämbetet

Forts. sid.15

Ur Protokollet . . .

Den allom famösa och djupt illustra Hembygdsföreningen Jamtamot fyller i år 60 år. Under dessa år har icke minst kommittéväsendet utgjort ett utav föreningens mer markanta inslag; de mest fantastiska kommittéer har tid efter annan sett dagens ljus, och även om dessas resultat kanske inte alla gånger lett till några revolutionerande resultat, har ändock en och annan kommitté lyckats åstadkomma de mest häpnadsväckande saker. Ett exempel på detta finner man från 1920-talet i den "Zetterströmska Gravfondskommittén", vilken svarade för en utav dåtidens s.k. "Stora frågor", nämligen uppbyggnaden av den store prof. Zetterströms grav å Vaksala kyrkogård. Härom berättar protokollet:

Den 11 okt. 1923, §7: "Uppläste Ö.H. §8 av styrelseredogörelse av den 5 okt. angående ordnandet av prof. Zetterströms grav i Vaksala. Förslagsställaren, br. fogden motiverade sitt förslag att göra någon för saken intresserad jämtländsk kulturell förening, t.ex. Jämtlands biblioteks vänner, uppmärksam på förhållandet. Begärde aftonens föredrags-hållare br. Gustaf Näsström ordet, erhöill detsamma och meddelade, att J.B.V. har svag ekonomi, och föreslog hänvändelse till det nybildade Jämtlands Gille i Stockholm. Motet upptog hans förslag och beslöt, att styrelsen skulle hänvända sig till Jämtlands Gille i saken."

Den 22 febr. 1924, §7: "Zetterströmska gravfrågan. Ö.H. uppläste §6 av styrelseredogörelse från den 7 febr. Under-tecknad skrivare meddelade, att han i enlighet med av styrelsen fattat beslut tillskrivit t.f. kyrkoherden, docent Linder i Vaksala och från denne mottagit ett mycket tillmötesgående svar, däri brevskrivaren bl.a. påpekade fördelen av att upprätta en gravfond, förvaldat av kyrkorådet, varigenom detta för all framtid skulle vara skyldigt underhålla och vårda graven. Skrivaren upptog förslaget om bildandet av den "Zetterströmska gravfonden", vartill han trodde skulle behövas ca 400 kr. Detta borde dock genom upprop i Östersundstidningarna och deras bistånd i övrigt kunna åstadkommas. - Avg. goden, br. Köhliquist: Förslaget tilltalande o.t. stor fördel för föreningen; det skulle bidra till att göra Jamtamot känt i Jämtland och stadga dess anseende. Ansåg att initiativ till insamling företogs både här nere och där uppe. - Br. Zetterström: Enl. styrelsen är detta Jamtamots stora sak, därför böra vi söka åstadkomma en dylik fond, vilket ej torde bli så svårt. Kanske det

då också bleve något över ... -Br. Ö.H. föreslog motet att överlämna sakens vidare ordnande till styrelsen, vilket ock beslöts". Det av skrivaren Bertil Nordenfelt åberopade brevet från docent Linder, daterat den 19 februari 1924, löd:

"Med glädje har jag mottagit Edert bref rörande professor Carl Zetterströms graf å Vaksala kyrkogård. Grafven är mig väl bekant. Den ligger vid Östra bogårdsmuren, med en stor lind i hverje hörn. Vaksala kyrkoråd har i somras öfversett denna graf liksom åtskilliga andra och beslutit att hålla den i skick, men till följd af det regniga vädret i höstas, måste samtliga de för kyrkogården beslutade arbetena uppskjutas till i vår.

Om Jamtamot skulle kunna i den jämtländska hembygden väcka något intresse för saken, skulle kanske någon mindre pänningssumma kunna åstadkommas att öfverlämnas till Vaksala Kyrkoråd för grafvens framtida underhåll. Kyrkorådet mottager sådana graffonder till sin förvaltning. "Zetterströmska graf-fonden" skulle den kunna kallas. Att äga en graffond skulle vara en borgen för grafvens framtida vård. Det är nämligen icke säkert, att ett kommande släkte utan vidare tänker på sådana ting. När snön smält i vår, är Ni mycket välkommen hit, så få vi tillsammans se till grafven och komma öfverrens om, hvad som bör göras. Välkommen!"

Så långt de inledande preludierna; den 10 april 1924 publicerades följande Upprop i Ö.-P.:
"INSAMLING TILL "PROF. C ZETTERSTRÖMS GRAVFOND". En vädjan till jämtarne. Till Jämtlands största söner räknas p r o f e s s o r C a r l Z e t t e r s t r ö m. Han föddes 1767 på Säter i Rödön, blev student i Upsala 1789 och med.doktor 1797. 1820 utnämndes han till professor i medicin vid Upsala universitet, efter att redan 1813 ha erhållit professors karaktär. Han in-lade stora förtjänster för spridande av kännedom om vaccinationen och för en förbättrad läkarevård på landsbygden. Detta i korthet huvuddragen av hans liv. Ett bestående minnesmärke har prof. Zetterström rest sig i sin hembygd i det av honom till Frösö skola skänkta biblioteket, numera öfverflyttat till Östersund i enlighet med gåvobrevets bestämmelser. På Vaksala kyrkogård strax invid Upsala ligger prof. Zetterström begraven. Fyra mäktiga lindar i gravplatsens hörn skänka frid och ro öfver den an-språkslösa grav. Men hundra år har icke gått denna spårlöst förbi. Endast

med svårighet kan man urskilja namnet på den höga och smala gravstenen. De järnpelare, förbundna med tunga kedjor, vilka omgiva gravden, har förlorat sitt fäste och luta mot fall. Graven gör intryck att vara hemfallen under männi-skors glömska.

Annorlunda bör hembygden bevara minnet av sin välgörare. Det är en hederssak för oss jämtar att tillse, att prof. Zetterströms sista viloplats hålles i vårdat skick. Den jämtländska studentföreningen Jamtamot i Upsala har därför tagit denna sak om hand och beslutat en insamling för åstadkommande av en gravfond, varav den årliga ränta skulle användas till gravens vård och skötsel. Graven behöver icke göras om; dess enkelhet är dess skönhet. Vad som erfordras är tillsyn och omvårdnad. Som Jamtamot bland sina medlemmar icke ser sig i stånd att åstadkomma det nödiga beloppet, äro vi nödsakade vädja till hembygdens medverkan. Detta göra vi med desto större tillförsikt, som vi veta, att det icke är jämtländsk sed att glömma, vad förfädrens minne förpliktar till. Vaksala kyrkoråd har välvilligt lovat mottaga och förvalta den tilltänkta "Prof. C Zetterström gravfond". Fonden bör uppgå till minst 500 kr för att fylla sitt ändamål. De tre Östersundstidningarna ha benäget lovat bistå oss i vår insamling och listor äro utlagda å deras expeditioner, där bidrag direkt eller per post tacksamt emottages. Redovisning kommer sedemera att lämnas i resp. tidningar. Skulle jämtarnas intresse - vilket Jamtamot vågar hoppas - vara så stort, att den för fondens bildande nödiga summan skulle avsevärt överskridas, är det föreningens avsikt att till år 1929 - hundraårsminnet av prof. Zetterströms död - söka åstadkomma en stipendiefond, bärande prof. Zetterströms namn, för inom Norrlands nation i Upsala studerande jämtar. För Föreningen Jamtamot, John Lindgren, ordförande. Bertil Nordenfelt, sekreterare".

Till detta fogade tidningen följande kommentar:

"Det är med sällsamt livligt intresse som Ö.-P. för sin del instämmer i de synpunkter som här ovan framhållits. Om vi jämtar någon gång verkliga ha orsak att med tacksamhet och pietet komma ihåg en bortgången landsmans person och gärning är det väl på tal om C a r l Z e t t e r s t r ö m o c h h a n s f ö r p l i k t a n d e m i n n e. Ty ej block det, att han genom redbarhet och kraft kastar glans över namn och hembygd; han har ock genom sina offer och gåvor - bl.a.

Biblioteket - isällsynt hög grad visat sin minnesgodhet livet igenom och sin brinnande kärlek till Jämtland. Vi jämtar böra därför, var och en i sin stad och så gott vi förmå, i h a n d l i n g v i s a, att o c k s å v i mäkta uppskatta betydelsen av vår frejdade landsmans arbete just för vår hembygd och de förpliktelser detta ställer på oss. Bidrag mottages å lista, utlagd å Ö.-P:s expedition".

Den 12 april 1924 omnämnes i §4 om uppropet: "Redogjorde Ö.H. för de åtgärder, Styrelsen vidtagit med anledning av beslutet att upprätta "prof. C Zetterströms gravfond". Upprop om insamlingen hade jämte listor tillställts Ö.-P., J.-P. och J.T., vilka även infört uppropet och ställt sig välvilliga till saken. Uppropet och lista hade även översänts till föreningen Jämtlands Gille i Sthlm". Nå, det hela rullade vidare; söndagen den 13 juli 1924 var det Sommarmot å Länna Gästgivargård. Ur skrivarens redogörelse häröver plockas följande:

"... Varnad av detta framtog skr., si snart vi förflyttat oss till bordet med kaffe och kappsäckens övriga innehåll, papper och penna och förde under rubriken "Vad jag ej minns" ytterst noggranna men tyvärr i hög grad svårtydda anteckningar om vad som sedan tilldrog sig. Inflyttandet av de pågående olympiska spelen spåras i den noggrant angivna tiden för förhandlingens början: kl. 5.11.36 e.m. slog br. Ö.H. sin klubba i bordet. Med enligt Ö.H. berömvärd nit hade skr. lyckats att till motets behandling uppbirga några ärenden. Det första var den Zetterströmska gravfonden. Skr. hade bett br. Friedell, som f.n. vistas i hemstaden, taga reda på huru mycket som å listorna däruppe influtit och denne hade svarat med ett kort. Härav framgick, att å tidningarnas listor endast Ö.-P. kunde ståta med någon summa och denna ej större än 17 kr. Effe hade dock lovat, att till hösten slå ett dunderslag för saken. Disp. Zetterström hade ännu inte återfått sin lista fr. Rödön. Däremot hade br. Hemming fått ihop 107 kr, vartill kommer 133 kr. fr. Jämtlands Gille i Stockholm. Motets allmänna åsikt var den, att resultatet var öfverförelänt gott. Ett tack med varmt beröm beslöts genom skr. avsändas till br. Hemming. I höst skulle ytterligare åtgärder vidtagas för att främja insamlingen."

OCH HUR GICK DET SEDAN? Ja, steg för steg hände detta:
Den 22 nov. 1924, §2: "Meddelade skr. att han burit inskölden till Stockholm för att där av br. Zetterström och K. Konstakademien skönt bemälas. Redo-

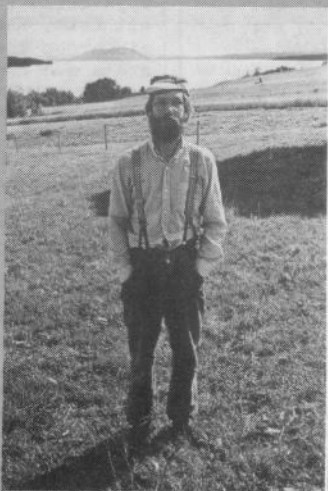
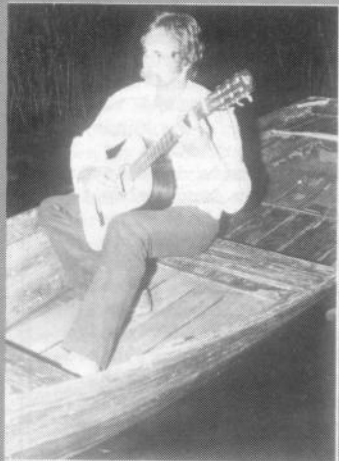
Ur Protokollet . . . Forts. fr. sid.13

-gjorde vidare för gravfondsinsamlingen. Genom Öffen och br. Hemmingsson hadet hittills influtit kr 258:- Tidningarna hade trots påstötningar visat föga eller intet intresse för saken, men hoppades skr. att ett nyiligen avsänt brev till red. Magnusson personligen skulle göra verkan".
Den 21 febr. 1925 - 10-årsmotet - §1: "Öppnade Ö.H. br. Kihlgren förhandlingarna kl. 8 em. och hälsade de talrika jamtarna välkomna till föreningens 10-års-fest. I nationens landskapsprotokoll från 1883 och 1893 hade han funnit, att den Zetterströmska gravfrågan även varit föremål för nationens intresse. Den numera avlidne religionsfilosofen K.E. Hammargren hade nämligen år 1893 upptagit frågan om gravens vårdande till behandling, vilket ut-

mynnade i att nationen sommaren 1893 lät uppsätta det staket, som ännu omger graven, för medel, hopsamlade i Upsala och Östersund".
Den 5 nov. 1925, §4: "Redogjorde skr. som vanligt för den Zetterströmska gravfondsfrågans ställning. F.n. fanns c:a 300 kr. insatta på sparkassebok. Br. fo. meddelade att 50 kr torde kunna tagas ur föreningens kassa. Besöts insamlingens fortsättande".
Den 9 dec. 1926, §4: "Förevar frågan om Zetterströmska gravfonden, som nu uppgick till c:a 380 kr. Frågans vidare behandling uppsköts".
Den 19 febr. 1927, §5: "Beslöts, att av föreningens medel 50 kr skulle utgå till "Professor C Zetterströms gravfond varefter densamma (som då skulle uppgå
Forts.

Fototävling

Den av föreningen utlysta Fototävlingen avgjordes å julmotet i demokratisk ordning genom att samtliga Bröder hade möjlighet att rösta. Till vinnare utsågs Mats Blomqvist genom Nyströmstudien, 2:e pristagare blev Olof Jonsson med Halvar framför Hoverberget. En urinerande Gode förevidad av Phingal von Sydow tilldelades 3:e pris. Vi gratulerar! Nedan följer de vinnande bidragen.

till c:a 450 kr) skulle överlämnas till Vaksala Kyrkoråd för förvaltning, tills den uppginge till 500 kr, då årliga ränteavkastningen skulle användas till gravens skötsel."
Den 12 maj 1928, §6; slutligen: "Behandlades frågan om Zetterströmska gravfonden och beslöt motet, efter diskussion, i vilken bröderna Nordenfelt, Löf och Andreas deltog, att fonden förhöjd till begärda 500 kr skulle 1 juli av br. Löf överlämnas till Vaksala Kyrkoråd, samt framhålls önskvärdheten av en sista slutredovisning. Br. Nordenfelt påvisade att allt med undantag av br. Zetterströms lista var redovisat det enda, som återstod skulle vara en sammanställning av listorna i en läns-tidning. Motet instämde".
Så kunde det alltså gå till på den tiden; likheterna med dagens kommittéer är frapperande, icke minst detta med att ta en ganska rundligt tilltagen tid på sig för att uppnå utstakat resultat - men å andra sidan var det ju inte mot fullt så kringt under denna epok . . .

(Skrivar'n Bertil Nordenfelt har svarat för samtliga protokoll utom det sista som har sin upphovsman i Skrivar'n Axel Rappe).
Stefan Halvarsson, Gode

Östersund. . . Forts. fr. sid.10

(27 byggnader av totalt 36).
Möjligheterna att bevara de värdefullaste delarna har diskuterats i saneringskommittén, som väntas lägga fram ett förslag under våren. Vad det kommer att innehålla är inte klart, men bevaringsdiskussionerna har koncentrerats till Storgatan, där man skulle kunna göra den största insatsen. Sannolikt får man räkna med att delade meningar kommer att framkomma i den fortsatta kommunala behandlingen av ärendet, och att bevaringsmöjligheterna delvis kommer att hänga på ekonomiska problem där statsmakternas politik är väsentlig. Dessutom har det framkommit planer på att bygga ett nytt posthus i kv. Läkaren mitt i den kulturhistoriska Storgatasmiljön, vilket ytterligare komplicerar bilden.
Som landsantikvarie får man ständigt telefonsamtal och påstötningar från en intresserad allmänhet som vill bevara gamla Östersund. Men det är fel adressat. Skall vi kunna bevara måste politiker, planerare och andra få klart för sig att opinionen finns, och det är till dem och i tidningarna som den måste framföras. Den stackars landsantikvarien försöker ändå göra vad han kan, men han klarar det inte ensam.
Sten Rentzhog, Landsantikvarie

Wargentín. . . Forts. fr. sid.9

tabeller som rönnte internationellt intresse, ty tack vare dessa kunde man bygga upp en livförsäkringsverksamhet med matematiskt korrekta försäkringspremier.

När Wargentín den 13 december 1783 avled lämnade han ett stort tomrum efter sig inom svensk vetenskap i allmänhet och inom vetenskapsakademien i synnerhet - den akademi som han nästan byggt från grunden. Wargentín har av någon anledning i senare tid blivit mer eller mindre bortglömd, men av sin samtid skattades han lika högt och nådde utomlands samma ryktbarhet som exempelvis Celsius och Linné. Genom sin initiativkraft och plikttrogenhet i kombination med anspråkslöshet och modesti vann han allas sympati, och hans vänräts var stor. Att saknaden efter honom var stor går inte att ta miste på.
P.-G. Norman, Lekare

Kraftbygge. . . Forts. fr. sid.11

har i målet bestritt företagens tillåtlighet. RLF:s huvudmän (Lantbrukarnas riksförbund. Enskilda fiskerättsägare. Prof. Hugo Sjörs växtbiologiska rapport.
Fiskeriintendenten i mellersta distriktet har uttalat att utbyggnaden inte bör ske. I utredningen slås bl.a. fast, att fisket i Ljungan mellan Storsjö och Åsarna ger 10.000 kg harr och öring per år, varav 20% öring. Det innebär 20.000 fiskedygn uträknat på två fiskar per dygn, och med en vikt i medeltal av 0,2 kg per styck. Den lämnade redogörelsen för den ungefärliga tillgången på fiskedygn ger en fingervisning om värdet ur fritidssynpunkt av de återstående älvsträckorna anser utredningen.
Vattendomstolen Jämtbygdens tingsrätts yttrande: - Att anlägga ett kraftverk med korttidsreglering i Ljungan mellan Storsjön i Härjedalen och sjön Nedre Gucken skulle förorsaka sådan bestående ändring av naturförhållandena att en betydande förlust från naturskyddssynpunkt är att befara.
Fotnot: Sölvbackaströmmarna med sjöarna Övre Gucken, Ljunghålet med sjön Nedre Gucken utgör de sista intakta delarna utav Ljungan av större betydelse från källorna till havet. Sölvbacka kraftverk skulle i förhållande till sin storlek - maximala utbyggnadseffekten uppgår till blott 17 megawatt - bli ett högt ingripande företag. Det är Sydkrafts dotterbolag Trångfors AB som ämnar bygga ut.
Lars Erik Lundberg

G. F. BERNDTSSON & SONS
BOKTRYCKERI

— ÖSTERSUND —
Prestg. 11 :: :: Riks 485
REKOMMENDERAS
Specialité:
AFFÄRSTRYCK

BERNDTSSONS
TRYCKERI I ÖSTERSUND
sedan 1896
nu på Biblioteksgatan 11

No 393

Stockholm, Kälarne, Sveg,
Gäddede, Strömsund,
Fiterhogdal,
Funadalen,
Odensala,
Frösén.

JEMTLANDS FOLKBANK
länets egen bank

Prästgatan 39 Tel. 11 73 90 Östersund

Karl Friman

Urmakare
rekommanderar sitt välsorterade lager af
Guld- och Silverur
Modern
Väggur,
Pendylur och Konsolur.
Tel-ur för rikstelefon.

Idag har vi ett till modern
tid anpassat sortiment, med
specialisering på elektroniska
ur. Storgatan 27 Tel. 12 58 49

Af optiska artiklar, glasögon,
kontaktlinser m.m., finner Ni
största sortiment till humana
priser hos

AB Karl Friman optisk
affär
Storgatan 27 Tel. 11 02 49

**Om Du flyttar — anmäl
adressändring till oss**
Red.

P. A. LANDBY

— ÖSTERSUND —
Storgatan 43. Telefon 139
rekommanderar sitt välsorterade
lager af

Speerier, Mjöler, Gryner,
Sylfrukter, Viner, Julgrönska,
Fiskmjöl, Jästmjöl,
Cacao, Ljus, Vaseline,
Krut, Dynamit, Jagartiklar
m. m. till moderata pris.

Order per post och telefon expedieras
omsorgfullt pr omg.

Numera har vi decimerat vårt sortiment,
och specialiserat oss på jakt och fiske.
Köpmangatan 39, tel. 11 01 39

Hos undertecknad finnes:
Målarefärger
Kopalfärmassa
Penslar, Borstar
kokt och okokt Linoolja
Rof- och Bomolja
Fotogen i bleckkärl
Enträning
Limm, tjock och tunn
Munksjöpapp
Tapeter och Bårder

Robert Fresk

Ännu 1974 finnes ovan-
nämnda varuslag hos

Fresks Hagvägen 12
Odenskog

ALKOHOLHALT MAX 1,8 VIKT %

Sankt Olof

KLASS I
TILL-BRYGGERIER

NORRLANDS BRYGGERIER

SKODON bra priser!
av högsta kvalitet försäljes av
A.-B. CARL BURMAN & Co.
Prästgatan 38 Tel. 11 12 97

observera! till salu i
Hollnerska Bokhandeln observera!
Ny Original-Roman af Fru Schwartz.
Guld och Rätt.
Häftigt af Marie Sophie Schwartz. 3 Rör 50 öre.
Hübenettes
är vårt namn idag. Vi för ett
fullständigt bokhandelsortiment i TRAKTOREN
Prästgatan 23 Tel. 11 03 00